

■ COLUMNA

I va per dapli che per l'introducziun dal rg

DA URS CADRUVI

Las fundaziuns da las Lgruppas da Pro idioms han dà nova energia a las discussiuns en connex cun la lingua e cultura rumantscha. Questa energia dovri per promover e mantegnair il rumantsch. Ella sto ussa però vegnir nizzegiada a moda positiva. Igl è incontestà ch'ìls idioms èn la basa dal rumantsch. Els èn impurtants cunzunt en noss mintgadi e creeschon emozionalitad ed identificaziun cun la lingua e cultura rumantscha.

Igl è però era sa mussà che la lingua da standard, il rumantsch grischun, ha sia giustificaziun. Quai conferman era persunas-clav da las gruppas da Pro idioms. Il rumantsch grischun po avair ina funcziun da colliaziun. Senza la lingua da scrittira unifitgada fissi per exempel stà impussibel d'obtgnair in'atgna versiun dal Lexicon istoric retic en la furma singulara preschenta.

Las realitads sociolinguisticas dal rumantsch èn talmain multifaras che soluziuns unitaras èn strusch pussaivlas. La situaziun en Val Schonsa differenziescha dal tut tafatg da quella a Mustér, a Trin u en Val Müstair. La complexitad pretenda in proceder differenzià.

La dumonda è: nua fa tge Lsenn? Ed a questa dumonda na pon ni la Lia Rumantscha ni il chantun Grischun responder senza agid da las Rumantschas e dals Rumantschs. Quai che concerna tuts po vegnir schlià mo cuminaivlamain. Perquai tshertga la Lia Rumantscha explicitamain il contact cun tut ils pertutgads. Las ultimas emnas han mussà che las discussiuns en connex cun il rumantsch grischun pudessan vegnir cuntinuadas anc ditg e raffar anc dapli energia. En questa situaziun na dastgan divergenzas d'opiniuns betg degenerar a dispitas entaifer la Rumantschia, sco per exempel las dispitas en Sur-selva pervi dal «de» e «da» ils onns 1960. La finamira n'è betg da divider la Rumantschia, mabain da la reunir. La Lia Rumantscha ha l'incumbensa da moderar quest process en l'interess da tut las Rumantschas e tut ils Rumantschs. Perquai è necessaria ina tsherta retegnientscha en quai che riguarda ses posiziunament.

La Lia Rumantscha sustegna tuttas stentas en favur dal rumantsch.

L'introducziun dal rumantsch grischun en scola è in process complex che dovra temp. Igl è impurtant ch'ins sa scuntria cun respect e toleranza e ch'ins na prendia naginas decisiuns malponderadas. Las trumpadas e frustraзиuns existentas ston vegnir prendidas serius vicendai-vlamain. Igl è er impurtant che la discussiun s'orienteschia a schliaziuns. Inculpaзиuns ed attatgas persunalas èn cuntraproductivas e na contribueschan betg ad ina soluziun raschunaivla. La Lia Rumantscha maina il mument discurs intensiv cun differents partenaris ed emprova da chattar cuminaivlamain vias pussaivlas. Questa lavur a la basa è fitg impurtanta e preziosa. La Lia Rumantscha spera da chattar uschia schliaziuns che servan a las persunas pertutgadas e che vegnan purtadas da talas.

Sch'ìls Rumantschs pudesan s'unir en quest process da furmaziun d'opiniun e forsa schizunt proponer al cussegl grond ed a la regenza soluziuns solidas, sun jau persvas che era la maioritad tudestga sustegnness nus Rumantschs sin plaun politic. I va per dapli che per l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. I va per la convivenza vivida, per la vita cuminaivla en il Grischun.